

Krynica

ŠALTINIS

Bielaruskaja Narodnaja Hazeta

Vychodzi u aŭtorki i piatnicy.

№ 29 (738).

Cana 10 ct.

VILNIA, 12.IV.1940 h.

Hod vydańnia XXII.

Padpiska na hod — 5 litaŭ, na paŭhoda — 3 lity.

Zahranicu — ŭdvaja daražej.

Abviesťki: za 1 mm u tekście 40 ct., za tekstam 30 ct.

Adresas red.-adm.: Vilnius, Pylimo g-vė 1—2, tel. 28-32

Adres red. i admin.: Vilnia, Zavalnaja vul. 1—2.

Redakcyja i administracyja adčyniena 10—14 hadz.

Redaktar pryjmaje 9—10 hadz.

ADKUL UZIALISIA PALAKI Ŭ LIĆVIE I BIEĻARUSI?

BieĻaruski Centr u Lićvie, jak viedama, katory čas užo što-tydnia, u niadzieli, laodzić publičnyja zborki, tak zvanyja „niadzielniki“. Na hetych niadzielnikach byvajuc navukova - papularnyja lekcyi, deklamacyi, pieśni, muzyka. Prajektujucca tak-ža narodnyja skoki, tavaruskija hulni i inš. Na hetkija niadzielniki zvyčajna žbirajucca niamala narodu. Važna toje, što prychoziać nia tolki bieĻaruskija inteli-hienty, ale tak-ža i mnohija z vilenskich rabotnikaŭ, ramiešnikaŭ, i moładzi, — raz bolš, inšy raz mienš, zaležna ad zacikaŭleńnia temaj. U minuluju niadzielu temaj było pytańnie: **Adkul uzialisia palaki ŭ Lićvie i BieĻarusi.** Lektaram byŭ dobry historyk i gieograf, **praf. St. Lubič-Majeŭski.** Zacikaŭleńnie było vialikaje. Sala byla poŭnaja narodu.

Lektar havaryŭ żyva, składna, hruntoŭna, daścipna, dobrym bieĻaruskim jazykom. Lekcyju svaju lektar začaŭ ad admalavańnia kulturnych i palityčnych adnosinaŭ u Lićvie i BieĻarusi, praściej kažućy, — u Vialikim Kniastvie Litoŭskim u kancy XIV st. U hetym časie ab palakoch u nas ahułam nia było jašče i movy. BieĻarusy i lićviny žyli svaim samastojnym žyćciom, palityčnym i kulturnym. Pieršaja unija Litvy i BieĻarusi z Polščaj u 1386 h. u Krevie i panaŭlaŭni hetaj unii jašče nia mieli rašajučaha ŭplyvu ani na napłyŭ da nas palakoŭ, ani na polonizacyju lićvinoŭ i bieĻarusiaŭ.

Pačynajucca polonizacyja tolki z XVI st. i jdziespačatku duža pavoli i niaznačna. U hetym časie ŭ Polščy ŭzvyšajucca i pieramahaje ŭ

palityčna-hramadzkim žyćci šlachta. Hetym-ža samym zaražajucca i šlachta-bajarstva bieĻaruskaje i litoŭskaje. Nastupaje Lublinskaja unija (palityčnaja) i Bierašciejskaja unija (carkoŭnaja). Stanovicca jšče stulniejšaje zblieźńenie polskaj i našaj šlachty. Kulturnuju pieravahu maje šlachta polskaja. Heta zaražajuća dziei na litoŭskuju i bieĻaruskuju šlachtu, jakaja imitujućy (našledujućy) šlachtu polskuju i sama polščycca. Da taho pašla hetych džvioch uni-jaŭ, kali faktyčna Vialikaje Kniastva Litoŭskaje pierastaje być samastojnaj dziaržavaj, adkryvajucca džviery na volny dostup palakom u Litvu i BieĻarus. Znača, u hetym časie majem užo nia mała społščanaj litoŭskaj i bieĻaruskaj šlachty, a tak-ža i polskaha naplyvovaha elementu. Ale da rećy tut skazać, što nenaja imihracyja, heny napłyŭ polskaha da nas elementu i ciapier byŭ niaznačny, bo palaki prad usim kiravalisia na poŭdzień: na Valyń, Padolle, Kijeŭščynu. Našy lasy i bałoty dla ich nia byli pry-nadny.

U kancy XVII st. (1697 h.), dziakujućy apalačanaj šlachcie i častkava henamu polskamu naplyvovamu elementu, polskaja palityka ŭ nas da taho ŭzmacavałasia, što zamiest uradavaj bieĻaruskaj movy była zaviedzien-a ŭžo polskaja.

Pašla razboru Polščy ŭ kancy XVIII st. da polonizacyi bieĻarusiaŭ i lićvinoŭ niamala pryčyniłasia carskaja rasiejskaja palityka. Špiarša rasiejcy mała razumieli nas i ŭsich katalikoŭ lićyli pala-kami i nie pieraškadžali takim čynam šlachcie pašyrać dalej polonizacyju kraju. Ale

Na poŭnačy ŭznoŭ bjucca

Miesiac nie prajšoŭ ad taho času, kali zmoŭkli harmaty ŭ Finlandyi, jak, pralacieŭšy miham praz Daniju, ŭznoŭ pačali jany hrymieć u zachodniaj čaści Skandynavii, u Norvehii. Kali pišam hetaja radki, harmatnija hrymoty pierajšli ŭ šalonuju buru na norvežskich vodach, a častkava i na suchapućci tej-ža Norvehii. Čym heta bura kon-čycca, ci lepš — u što jana abierniecca, pakaža moža najbližejšaja ŭžo hadzina. Tymčasam-ža vierniemsia ŭ dumcy krychu nazad, kab ujavić sabie, jak da hetaje bury dajšło

„Haspadarčaja blokada“

Pisala ŭžo „Krynica“, što Najvyšejšaja Vajennaja Rada sajužnikaŭ (Anhlii i Francyi) pa-stanaviła anahdaj uzmocnić blokadu Niamieččyny. Ŭsled za hetym, bo ŭžo ŭ paniadzielak

8 h. m. na švitaŭni, anhlickija i francuskija vajennyja karabli

zaminavali norvežskija vody

i hetym, ulaściva kažućy, narušyli neŭtralnaść Norvehii. Niemcy, bačačy heta, rašyli, što nia mohuć astavacca pasyŭny-mi, tymbolš, što mieli byccam zusim peŭnyja viestki, što sajužniki zaminavańniem vodaŭ nie ahraničacca. Ŭžo nasamuju viestku ab mahčymaści zaminavańnia norvežskich vodaŭ, u henym-ža kirunku vyjechaŭ mnohaličny niamiecki vajenny flot. Ŭviečary ž u toj-ža pania-dzielak niamiecki ŭrad vystupiŭ da Dani i Norvehii z ultyma-tyŭnym damahańniem, kab jany nie pracivilisia pryńiać nad saboj

protektorat Niamieččyny.

Za heta Niamieččyna abiacala ni ciapier ni pašla nie narušać

pašla pieršaha i asabliva druhoha polskaha paŭstań-nia, i pašla skasavańnia unii, pačaŭsia duža vostry kurs prociŭpolski i pajšla rašučaja rusyfikacyja. U apošnim vyniku adnak heta jšče bolš zamacoŭvała ŭ nas polonizacyju, bo zmušała jaje baranicca.

Adnak usia polskaja raba-ta ŭ Lićvie i BieĻarusi zaŭsiody datykała badaj vyklučna tolki šlachtu i viali-kich panoŭ, a narod, jak bieĻaruski tak i litoŭski, pa-kinuty sam sabie, astavaŭsia žyć svaim asobnym, sa-bie svomym žyćciom. Sa-maja pahanaja i sapraŭdna-ja polonizacyja nas pajšla praz apošnija 20 hadoŭ pa-navańnia ŭ nas Polščy. U hetym miž inšym nia mała adznačyłasia polskaja polo-nizatarskaja škola z ksian-dzami-polonizatarami.

Na pytańnie ŭrešcie: ad-kul uzialisia palaki ŭ Lićvie i BieĻarusi? — adkaz pro-sty: Da 1919 h. nijakaj ko-lonizacyi palakami našych

ziamiel nia bylo, nichto z palakoŭ siudy masava nie pryjaždžaŭ. Tolki pad uply-vam vonkavych varunkaŭ polščyłasia miascovaja šlach-ta, bieĻaruskaja i litoŭskaja, a pryjezd siudy palakoŭ jak takich pačaŭsia ad 1919 ho-du. Za apošnija dvaccać hadoŭ panajaždžała siudy palakoŭ šmat, dyk niachaj jany ciapier ad nas i vyja-ždžajuć. A ab niejkich mia-scovych palakoch u nas nia-ma i movy. U tak zvanych miascovych, krajovych pa-lakoch niam-a i kapielki polskaj kryvi. Im usim vy-chad adzin: viarnucca nazad da svajho narodu, ad kato-rah-a jany vyjšli, h. zn. da bieĻarusiaŭ ci da lićvinoŭ.

Hetki byŭ źmiest lekcyi praf. St. Lubič-Majeŭskaha. Sluchačy naharadzili jaho burnymi vopleskami. Byli jany z lekcyi zdavoleny. Daŭno nia čuli jany praŭ-dzivaha žyvoha slova ab sabie, ab svajej minuŭščynie.

V. V—vič.

palityčnuju nezaležnaść i terytoryjalnuju celaść hetych krain. I naadvarot, zjavila, što: ŭ siańniašnich varunkach usiakaja sproba supracivicca hetamu damahańniu budzie złamana niamieckimi zbrojnymi silami.

Ŭsied za hetymi damahańniami pajšli dziejańni. Ŭžo a poŭnačy z paniadzielka na aŭtorak (8-9 h. m.) zmotoryzavanyja addziely niamieckaj armii pierajšli niamiecka - danskuju hranicu i

pačali zajmać Daniju.

Da 8-aj hadz. rana ŭ aŭtorak była zaniata vialikaja časć Danii, razam z jejnaj stalicaj Kopenhaga'j. Pavodle dahetulašnich viestak, Danija, padaŭšy niamieckamu ŭradu farmalny pratest, zjavila pierad Niamieččynaj sva ju lojalnaść.

Krychu jnakš pajšla sprava z Norvehijaj, jakaja damahańniu Niamieččyny uspracivilasia. Hetym samym

pamiž Norvehijaj i Niamieččynaj nastaŭ stan vajenny.

Anhlija i Francyja „pastanavili pryjšci Norvehii z dapamohaj“, a tymčasam niamieckija zbrojnyja siły ŭ pieršy dzień užo zavaladali stalicaj Norvehii Oslo i takimi važnymi haradami, jak krepaści Bergen, Trondheim, zbombardavali Horsten, Kristiansand i vysadzili silnyja desanty ŭ mnohich inšych norvežskich portach. Ŭrad norvežski, abjavivšy ahulnuju mobilizacyja, pierasialiŭsia z Oslo ŭ pravincyjalny Homara.

Ŭ mižčasie adnak nadjechaŭ i vajenny flot sajuźnikaŭ i pry bierahoch Norvehii pačaŭsia boj z flotam niamieckim. Boj hety idzie dahetul i ciažka pradba-

čyć, čym jon končycca. Ŭ kožnym razie trudna nie zhadzicca z tymi, jakija kažuć, što i tut Anhlija z Francyja pryjechali ŭ čužyja vody bicca zusim nie dziela taho, kab kamuści (ŭ hetym wypadku Norvehii) pamahać, ale kab vajennuju buru pieranieści dalej ad svaje chaty i kinuć u hetu buru novyja, dahetul niakranutyja siły.

A što z Švecyja?

Susiedka Norvehii z uschodu, Švecyja, dahetul siadzić byccam i spakojna, choć — z adnaho boku (z Landynu) pajšla ŭ šviet viestka, što Švecyja abjavila ahulnuju mobilizacyju, a z druhoha (z Berlina), što ŭrad Švecy byccam zjaviv, što neŭtralnaść Švecy ničym niezahrožana. Pieršuju viestku, ab ahulnaj mobilizacyi ŭ Švecy, zdementavala (adkinula) paviedamleńnie z Rymu.

* * *

Pa hetym ahulnym ahladzie padziejaŭ apošnich dzion, u kolki slovach skažam jašče, što ŭ sensie vajennym pradstaŭlajuć saboj uspomnienyja krainy: Danija i Norvehija.

DANIJA — heta nievialiki astraŭny kraj, viedamy z svajej vysokaj ziemlarobskaj kultury. Zajmaje Danija 44 tys. kv. klm., a nasieľnictva liča 3.800.000 čaľ. Vojska ŭ mirnym čacie miela tolki 15.000 čaľ, a pry ahulnaj mobilizacyi 150.000 čaľ. Vajennaha flotu, kali nia ličyć kolkich adzinak prybiarežnaj kontroli, Danija nia miela. Latunstva składaľasia z 7-ch eskadraŭ, u jakich razam było zvyž 200 samalotaŭ roznaha hatunku. Tankau Danija nia miela.

NORVEHIJA — heta kraj

Biełaruskaja emihracyja

Emihracyja — heta ludzi tak ci hetak vykinutyja z svajho kraju na čužyniu. Adny z ich jeduć tudy pa toje, kab pahladzić na šviet (takich najmienš), inšyja — na zarabotki, a jašče inšyja — zmušany pakidać rodny kraj prad prašledam palityčnaj ŭlady. Heta tak zvanaja emihracyja palityčnaja i ab jej tut skažam kolki slovaŭ, majućy na voku, peŭnaž, palityčnuju emihracyju biełaruskaju.

Biełarusy na emihracyi znajšlisia ad taho času, jak pačali zmahańnie za svajo nacyjanal-naje vyzvaleńnie. I heta reč zusim zrazumieľaja. Ŭsie vyzvalenyja siahońnia narody mieli svaju emihracyju, jakaja była dapauńieńniem, vyručeńniem, a niaz i mocnym kiraŭnictvam tej raboty, jakaja vialasia ŭ kraju. Hetak razumiejućy svajo zadanie emihracyja ŭsie narodaŭ adyhrala wielmi-važnaje značeńnie ŭ žyćci svaich narodaŭ. Ci i na kolki vykanała ci

choć bolšy ad papiaredniaha svaim prastoram (liča 323.000 kv. klm.), to adnak nasieľnictva liča tolki 2.900.000 čaľ. Razbudavanaj zbrojnaj siły taksama nia miela: armija Norvehii składaľasia ŭsiaho z 12.000 čaľ, i taksama biaz tankau. Na vypadak vajny moža zmobilizavać ŭsiaho 120.000 čaľ. Samalotaŭ miela Norvehija kala 400 štuk, a vajenny flot składaľsia z 4 pancyrnikaŭ, 8 malych torpedačau, 9 padvodnych lodak — usio heta tolki staroža doŭhaha morskaha bierahu.

v. v.

vykonvaje svajo zadanie emihracyja biełaruskaja — skaža kališci historyja. A my tut ahra-ničymsia tolki da rejestracyi samych faktaŭ.

Pieršaja chvala biełaruskaj emihracyi chlynuła pašla rasiej-skaj revalucyji 1905 h., druha-ja-ž — značna bolšaja — pašla sušvietnaj vajny. Najbolšym asiarodkam biełaruskaj emihracy i ŭ hetu paru staľasia Čechasla-vaččyna, a ŭ joj — asabliva sta-lica Praha. Pobač i adnačasna rašli biełaruskija asiarodki ŭ Amerycy, Italii, na Balkanach. Pašla-ž vybuchu vajny 1939 h. pačali silna razrastacca biełarus-kija asiarodki ŭ Francy i asab-лива ŭ Niamieččynie.

Kožny z hetych asiarodka ŭ choć i žyvie žyćciom svaim sobskim, bolš ci mienš žyva adklikajecca i na potreby ahulna-biełaruskija. Ciažka ciapier wielmi dostać na-viejšyja viestki z žyćcia biełaruskaj emihracy. I tamu ŭspom-nim tut dla prykladu tolki dva apošnja asiarodki, h. zn. ŭ Niamieččynie i ŭ Francy. Biełaru-sy ŭ Niamieččynie hurtujucca kala tydniovaha časapisu „Ra-nica“ (ŭ Berlinie) a biełarusy ŭ Francy — u arhanizacyi „Chať-rus“ i kala jahonaha časapisu „Recha“. Akramia taho biełaru-sy ŭ Francy arhanizujuć Biełar-uski Nacyjanalny Kamitet.

Z uvahi na siahońniašniaje paľazeńnie trudna štošci bolš dakładnaje skazać ab dziejašci hetych arhanizacyj. Adno tolki jość peŭnaje: biełarusy užo siańnia pierastali być biazvol-nym matarjałam u čužych ru-kach i ŭsie žyćciovyja padziei ŭsprymajuć pad kutom biełaruskich nacyjanalnych intaresaŭ.

Vincuk Advažny:

Praz mora — akijan

(Padarož u 1939 h.).

29.III.1939. Suezski Kanaľ. Pad toj čas, kali sinia-sivyja chvali viečna-niespa-kojnaha Siarodziemnaha Mora pačali vastrej šturmacvać naš adzinoki parachod, a čyrvonaje sonca bliščela na čmianym niebie, jak haručy vuhol u šerym popie-le, i kali ŭsie znaki na niebie i na vadzje varažyli buru, my ŭbačyli afrykanski bie-rah i ščašliva pryjechali ŭ Port-Said.

Prastorny i dobra ŭstrojeny hety port z svaim azijackim kaleham, Port-Fuadam, niasuć ciažkuju i važnuju službu na pa-čatku Suezskaha Kanaľu. Sa starany mora Port-Said nia wielmi dastupny: piaski-sa-lančaki afrykanskaj i arabskaj pustyni ka-lišci sami byli morskim dnem i ciapier tolki pavoli panižajucca pierad vadoju; dyk voš darohu ŭ port treba było ŭstroić na čelyja kilometry ŭ adkrytym mory. Jašče zдалoku spatkaŭ nas partovy zasmoleny parachodzik — pravadnik i pavioŭ pa hlumnaj, kručanaj darozie, vytyčanaj drobnymi plyvučymi lichtarniami-majaka-mi, jakija viečna chistajucca na chvalach i facetna žmurać zialonymi, sinimi, čyrvonymi vačami-ahniemi. Lichtarni ŭstrojeny nadta dzivosna: adny — jak hrubyja bočki — z lampaj na baku — hojdajucca na vadzje;

inšyja — jak fatahafičnyja aparaty — na zia-leznych trynožkach (na hetych — vidać — adpačyvujuć morskija ptuški-mevy, jakija kalyšucca razam z aparatam); inšyja — jak vializarnyja butelki, z elektryčnym vokam u haloŭcy. — Tak abstaľena ŭsia daro-ha. Ŭ samy port uvodzić nas asobny par-tovy pilot, jaki biareć u ruki kiraviečtva parachodu.

Ŭnočy morskija lichtarni, adbivaju-čy ŭ vadzje kalarovyja ahni, naahuť vy-hladajuć, jak dziciačyja zabaŭki. Mirhajuć kažnaja inšym sposabam švialta i koleram — tak zdajecca, tolki zvodziać i dražniać bied-naha padarožnika. Ale ŭlašnie — heta pu-ciavodnyja znaki: jany pakazyvujuć nie-biašpiečnyja padvodnyja skały i vydmy, a tak-ža plytkija, zradnyja vody. Pa kalo-rach švialta i pa sposobie syhnalizacyi ka-pitan paznaje ŭnočy i ŭ tumannuju pa-hodu paľazeńnie miesca i daje naležny kirunak parachodu.

Pry ŭvachodzie ŭ Port-Said bačym na bierahu pryhožy majestatyčny pamiatnik genialnaha inžyniera F. Lessapsa: rukoj pakazyvaje na svajo vialikaje dzieła — Suezski Kanaľ — zdajecca, zaprašaje siudy hašciej. — I šmat hašciej tut byvaje — para-chody anhlickija, francuskija, italjanskija, niamieckija i inšyja.

Cikavaje ŭstrojstva — Suezski Kanaľ! Pačaty budavać 1869 hodzie, jon, badaj, niaskončany i ciapier: ušciaž adnaŭlajec-

ca, papraŭlajecca i pahlyblajecca. A pry porcie vyras u hoľaj pustyni bahaty horad Port-Said, jaki ličyć 120 tysiać žycharoŭ, najbolš ehipskich arabaŭ, ale mnoha fran-cuzaŭ, italjancaŭ, hrekaŭ, juhaslavianaŭ. Na pustynnym bierahu rastuć ciapier nia tolki cudnyja palmy, ale i hrubyja fortuny. Rozna-šersty narod žyvie koštam prajej-dnych: zatoje tut kažny, aproč arabskaj, viedaje ŭsie važniejšyja movy. Pryjšoŭ naš parachod francuski, dyk voš pa ŭsiech vulicach Port-Saidu ŭvieš narod — i vu-čony i smarkaty — łapoča pafrancusku: chvatajuć za rukavy, za poly — adzin pchaje ŭ ruki papiarosy, inšy — adkrytki; iduć za taboj stadaj: „kupi, kupi,“ bo im treba ješci!

Byli my ŭ Port-Saidzie viečaram i — voš cikaval — nia bačyli ŭ hetym vialikim horadzie nivodnaj arabskaj žančyny. Dziež jany? Pomniu, bačyŭ tut ich u 1936 hod-zie dniom, ale mieli tvarzakryty — ad no-su ŭdoľ — čornaj sietkaj. Značyć, jašče isnujuć tut i haremy i ŭsie, skasavanyja ŭ Turcy, zakony Mahameta. Ab hetym švied-čać i fezki — mahametanskija čyrvonyja staŭbunavatyja šapki — jakija nosiać muž-čyny ŭ Ehipcie i ŭ Somalisie i navat u Indyi. Prosty narod abkručyvaie halo-ly kalarovymi anučami. Mužčyny — ŭspad-nicah: takaja moda.

Araby — semity, svajaki žydoŭ, narod kryklivy, pabiahuščy, nia dbaje ab čysta-

Litowiec, Litvie, u Litvie

(Kančatak adkazu spadaru A. Mataču)

žvierniemsia ciapier da sufiks —in, katory majem u nazovie „Ličvin“. Sp. Matač kaža, što „sufiks —in dla taho i istnuje, kab pakazać miascovej pachodžańnie... mieščanin žyvie ũ mieście“ i h. d. Tymčasam sufiks —in miascovej prynaležnaści nie abaznačaje; u pryviedziennych aŭtarach i da jich padobnych slovach hety sufiks pakazuje adzinočny lik, a miascovaja prynaležnaść vykazana sufiksam —an- (miešč-an-in —miasč-an-ie).

Sufiks —in maje nakšyja značeńni. Hetak jon — pobač iž jinšymi sufiksami — byvaje ũ pryimietach prynaležnych (Amilin, Iastaŭčyn), u jimionach, abaznačajučych stan, klasu (bajaryn, tut y zamiest i z pryčyny ačviardzieńnia papiaredniaha suhuku), pakazuje radovaje pachodžańnie (Rusin — syn Rusaŭ), nacyjanalnaść (tyj-ža Rusin, Baŭ-

U takich varunkach značeńnie hetkaha choć-by nacyjanalnaha asiarodka, jak Bielaruski Nacyjanalny Kamitet, nabiraje značeńnia asablivača, choć u akančalnym razrachunku ũsio zaležać budzie ad taho, jaki ũ hetuju arhanizacyju ũlity budzie žmiest, jakaja budzie jejnaja praca.

Dziela hetaha apošniaha bielarusy na emihracyi siahońnia nia šmiejuć chadzić samapasam, ale musiać hurtvacca. Zacikavicca hetym pavinnj bielarusy zusiul, a ũ pieršuju čarhu bielarusy z Ameryki. T. B.

haryn, Tataryn, Serbin, Arabin). Jak skazana vyšej, nazovy, abaznačajučyja nacyjanalnaść, majuć i roznyja jinšyja sufiksy.

Sp. Matač zaciemiŭ, što „Nas, bielarusy, taksama časta nazывali „litvinami. Litvoj“, a našu movu „litoŭskaj“, a ja nie kazaŭ, što hetak nas nia zvali. Jakoje-b nia było pachodžańnie hetaha nazovu, ale za historyčnaj Litvy nas zvyčajna nazывali Ličvinami, daŭhi čas i paźniej, a častkava nas i ciapieraka hetak zavuč. U vadnosinach da našaha narodu nazoŭ „Litva, Ličvin“ byŭ nazovom nacyjanalnym, a nie terytoryjalnym, jak niapравilna dumaje aŭtar. Nia treba na heta lepšaha dovadu za toj, ab jakim zaciemiŭ sam aŭtar listu, pajmienna, što „našu movu zvali litoŭskaj“ bo havoryć nie ziamla, ale narod. Kali adnak sp. Mataču hetaha dovadu maŭ, dyk pryviadu jašče jinšyja. U toj samy čas, jak nas zvali Ličvinami, žydoŭ ani Cyhanoŭ Ličvinami nia zvali, choć jany žyli ũ tej samaj Ličvie, što jmy. Niekatoryja ũschodnija ziemli bielaruskija, jak, prykladam, zachodniaja Kalužčyna, byli adno kołki dziesiatkoŭ hod u Litoŭskim haspadsćvie, adnak bielaruskaje nasialeńnie henych ziemlaŭ i da hetul sumiežnyja Maskoŭcy zavuč Ličvinami, Litvoj, kali tymčasam Ukrajincaŭ Ličvinami ništo nie zavie, choć Ukraina była kala 200 hod pad Litvoj. Maŭa hetaha, u tej samaj historyčnaj Ukrainie, u pav. Sarnienskim i Aŭruckim na Valyni dy ũ Radomyślskim u Kijeŭščy-

nie žyvie bielaruskaje nasialeńnie, katoraje Ukrajincy tak sama zavuč „Litvoj, Ličvinami.“

Dalej aŭtar listu kaža, što ad „rusin“ jość prymieta „rusinski“, tymčasam takoj prymiety zusim niamia, a jość prymieta „ruski“, tak sama jak da „bajaryn, Baŭharyn, Maskovicin, Moskvič, Arabin“ jo prymiety „bajarski, baŭharski, maskoŭski, arabski“, a nie „bajarynski, baŭharynski, maskovicinski, arabin-ski“.

Padaŭšy niaisnujuču prymietu „rusinski“, aŭtar robić hetki vyvad: „Pavodle analogiji ad slova ličvin treba było-b mieć prymietnik „ličvinski“. Adnak jość „litoŭski“, dyk pavinna podle aŭtara być i „litowiec“. Spačatnyja chormy slovaŭ „Litva, Ličvin, Litowiec, litoŭski“ helkija: Litv-a, Litv-in, Litv-ьсь, litv-ьскъь. Z hetaha bačym, što prymieta „litoŭski“ tak sama blizkaja da chormy „Ličvin“, jak da „Litowiec“. Što jinšaha było-b, kab była prymieta „lito-viecki“, ale jaje niamia.

Napaśledak, aŭtar zajaviŭ, što nazoŭnaje jimia „litowiec“ „nie maskoŭskaje, a čysta bielaruskaje“. Adnyja slovy bielaruskija ci jakija jinšyja podle svajho sufiksu abo fonetyčnaj asablivaści, a druhija, choć u sufiksie ci hukach ničoha vylučna bielaruskaha nia majuć, ale žjaŭlajucca bielaruskimi dziela svajho historyčnaha ũžyvańnia ũ bielaruskaj movie. Hetaki tutaka. U chormie „Litowiec“ ničoha procibielaruskaha niamia, jak niamia ničoha procimaskoŭskaha ũ chormie „Litvin“, ale adno maskoŭskaje, a drugoje bielaruskaje, bo tak jany ũžyvalisia ũ historyji hetych mov. Jak chormy „Litvin“ ni-

chto-by nie dapuściŭ ũžyvać u movie maskoŭskaj, taksama nia moža ũ movie bielaruskaj ũžyvacca chorma „Litowiec“.

Prajaviŭšy vialikaje zacikaŭleńnie filologijaj, spadar Matač u kancy svajho listu vykazuje nia tolki niepašanu da filologiji, ale nať da samaje movy bielaruskaje, bo ũvažaje, što niekatorych chormaŭ ad slova „Litva“ „niavarta padparadkavać, zakonam bielaruskaj fonetyki (padčyrknieńnie majo — J. St.), bo jany „žjaŭlajucca niezrozumielymi navat dla slavianskich narodaŭ“. Mnostva chormaŭ u našaj movie, jak i ũ jinšych slavianskich movach, jo niezrozumielych slavianskim narodom z jinšaj movaju. Pačaušy adkidać adny, čamu pakinuć jinšyja i hetkim paradkam pryjšlosia-b vykinuć usie jazykovyja asablivaści bielaruskija i tady — pa svajoj śmierci — stałasja-b jana „čysta zrazumielaj“, ale tolki danamu slavianskamu narodu, a nia ũsim. Imknieńnie da popularnaści, zrazumiełasci isnuje ũ handlova-pramyslovych firmaŭ, ale j tam, vybirajučy nazoŭ sabie ci svajmu tavaru, jany nia mohuć usim uhadzić i, prykladam, adzin nazoŭ elektryčnych lampačkau niaprustojna hučyć papolsku. Ad takich mahčymaściej redka ũścieražešsia. I ścierahečysia nia treba, a treba tolki, kab slova było dobreje ũ tej movie, u jakoj ũžyta.

A što da taho, što slavianskija narody, „nia znajučy zakonau bielaruskaj movy, mohuć padumać, što hetyja slovy („Ličvie, u Ličvie“) pachodziać ad dziejaslova „lić“, to, kali aŭtar listu nia chvory na pierarost estetyzmu, dyk pierad na-

tu. Mova ichnaja čviordaja, padobnaja da staražydoŭskaj. Voś abrazok arabskaj movy (čytaj skora!):

„Tam, nad moram, viečarami
Brodziać araby z bahrami.“

Jak zatrymaŭsia naš parachod u Port-Saidzie, zara abkrużyli jaho ahramadnyja kupieckija lodki-struhi, z tavarami dla parachodu, i dziesiatki drobnych lodačak pryvatnych z padručnym tavaram dla pasažyraŭ. Padniaŭsia naŭkruh zapraŭdny „ũschodni“ harmidar. Pakul u nas spuści-li na vadu parachodnyja drabiny, ũžo araby pašpieli zakinuć da nas viaroŭku i začapicca za parenču i, jak tyja čerci, paležli z piakielnym hałasam na parachod. Možna było padumać, što napali na nas morskija razbojnyki. Ale ničohal — heta partovyja rabotniki: zara sami dapali da padjomnych mašynaŭ i pačalasja ũ nas partovaja kuľumiesia.

Ale voś — drabiny spuščany. ũvachodzjać da nas pradstaŭniki ehipskaj palicyi — zameldavać parachod. Pasažyram pieršaj i drugoj klasy dajuć pazvaleńnie adviedać horad; treciaj klasie staviać vastrejšyja varunki; a žydoŭ nia puskajuć całkom. Znajomy mnie žydok z 3-ciaj klasy maje važny interes da žydoŭskaha kamitetu — nia puskajuć! Ale jon havoryć usimi jazykami (vysieleny z Niamieččyny, pašla z Baŭharyi, a pašla z Italii; maje polski pašpart), dyk zara zhavaryŭsia i pa-

słaŭ u horad viestku, u žydoŭski kamitet. — Nu, jak? — pytaŭsia jaho.

— Aj, što havoryć? — kaža p. Josiel: — Mnie treba było — nu, pan, rozumieješ, što... Maja žonka z dačkoj — u Francyi: jany pierajšli „zialonuju hranicu.“ A ja z dvuma synami jedu ũ holenderskuju Indyju. My — hoľyja, ũ niamieckim banku prapała 20 tysiać, i ũsio tam prapała! A jany mnie z kamietu prystali tut.. macu na Vialik-dzień. —

— A čamu palicyja nia puskaje vas u Port-Said? — Nu, viedama, čamu! Bajacca, kab nie astaŭsia ũ Ehipcie — biez hrašej. Abo, kab nie prakraŭsia adsiul u Palestynu, bo tam araby bjucca z žydami. A ehipcjanie — taksama araby! svoj za svajho ciahnie. —

Na našym parachodzie ũžo šmat arabaŭ, najbolš partovych rabotnikaŭ i drobnych handlaroŭ. U drugoj klasie na pamoście siadzić ehipski čaradziej — štukar: stary dzied, tvar jak hryb-smarščok. Na haľavie anuča; kaftan biaz rukavoŭ, u spadnicy. ũvieš skarb trymaje za pazuchaj. Havoryć-lapoča pafrancusku; paŭtaraje svaju pryhavorku — „giele, giele!“ padskakivaje i — robić šteki. ũziaŭ jajko, paľazyŭ u torbačku (vidzieli, ščupali — bylot!) ũsadziŭ tudy kurčotka, kryknuŭ — „ježi!“ i kurčo „žjela“ jajko. Pośle „vycisnuŭ“ toje jajko z kurčaci. Plaskaŭ jajkom ab ziamlu i — jaho nia było: jano akaza-

sia pad chlapcom. Pośle rvaŭ kurčaci haľavu i — zrabilasja dvoje kurčat. Braŭ čatyry roŭnyja manety: davaŭ pa dźvie dźvium paniam; tyja ščupali, trykali mocna i — akazałasja — ũ adnoj čatyry, a ũ drugoj — pusta. Zatoje ũ hetaj za pazuchaj piščela kurčo! Pania spužalasja; a čaradziej damahajecca druhoja kurčaci — aŭ i zapraŭdy z-za plačej vyciahnuła taja pania (z vialikim piskam) i drugoje. Davaŭ dvaim vybrać pa dźvie karty z kaľody i dobra zaciemić: pakazyvaŭ tyja karty ũsim i pašla kartavaŭ na roznyja manieri, a pašla kłať kaľodu na ziamlu i — spad jahonaj nahi vyskakivali daloka na plac tyja samyja čatyry karty! Prosta, čartoŭski spryt i štukil hoľymi rukami... Sabraŭ pośle šmat hrašej. — Najbolš adnak spadabalasja ũsim apošniaja šuka. Paprasiŭ čaradziej papiarosu biez ahniu, a druhuju z ahniom. Skazaŭ kurcu: „dźmuchni!“ hetu dźmuchnuŭ. Tady čaradziej kurcu: „Ciapier skažy: idzi!“ Kurec kaža: „idzi!“ Čaradziej kaža: „dziakuj!“ i.. pajšoŭ z dźviumia papiarosami; a kurec astaŭsia z nosam. — Tut było najbolšaje „bravo!“ — šmat tam było jašče ũsiakich fokusaŭ u 1-aj klasie — i z tym samym jajkom, jakoje viešaŭ sabie na vuchu; na nosie; i z korkami, jakija hinuli ũ vačach, znajchodzilisja nie tam, dzie byli paložany; i z palačkaj...

(d. b.)

mi vialikaja zahada (problema): procistaŭleńnie estetyčnaści pryrodnym zakonam movy. Aŭtar listu pieršy padyjmaje hetaje pytańnie i dzieła taho jaho ŭdže slava. Hlanciel! Dzieła chormaŭ „Ličvie, u Ličvie“ mohuć padumać, što nazoŭ „Litva“ pachodzić ad „lić“ — adkinuć hetyja chormyl! Adnačasna z takim-ža pravam „mohuć padumać“, što nazoŭ „Litva“ pachodzić ad „lity“ — adkinuć nazoŭ „Litva“! Ličviny vyjaśniajuć, što nazoŭ „Lietuva“ pachodzić ad „lietus“ — „doždž“, a dzie doždž, tam i lle — nia treba nazovu „Lietuva“! Mała hetaha, tracha paŭlavinu prastoru Litoŭskaj respubliky zajmaje Žemajtija (Žamojć, Žmudź), što značyć palitoŭsku „Niz“, a dzie niz, tam i vada (reki tudy ciakuć); niachaj-by pavažany aŭtar listu pasuliŭ ŭzmianić hety nazoŭ na „Velikija“ („kab Slavianie razumieli“). Dobra jašče, kali vada čystaja, ale voś „Maskva“ značyć (pafinsku) „mutnaja vada“, dyk radzim sp. Mataču pasulić zmienu „Maskvy“ na „Suchahor“ abo „Siamihor“ (Maskva na siamioch uzhorkach). Hetak sumlenna papracavaŭšy, možna zrabić vialikuju rabotu: ačuniajuć chvoryja na vadapalocho, a nacyjanalnyja nazovy stanuć charošyja. Daŭoŭ zakony movy! Niachaj žyvie estetyzm!

Dr. J. Stankievič

P. S. U № 28 „Krynicy“ u majim adkazie sp. Mataču, tam, dzie kažacca ab sufiksu -ov-, jość karektarskija abmylki. Treba čytać hetak: Dadam, što -ov- u „Litoviec“ nie spačatnaje, jak u „viaskoviec“, ale iz spačatnaha -ov- (Litovčob).

Biełaruskaja chronika

Akademiju ŭ čeść Fr. Baševiča Biełaruskaj Centr u Ličvie paŭstavioŭ naładzić u Vilni 13 maja, na druhi dzień Sio-muchi.

Chto choča być siabram Biełaruskaha Centru, toj pavinien padać Upravie tva adpaviedniuju zajavu. Blankiet takoj zajavy možna biaspłatna atrymać u sekretaryjacie Centru (Zavalnaja 1) štodzień ad hadz. 10 aj da 12 aj. Tam-ža možna atrymać i statut T-va.

Novyja biełaruskija pieśni. Na sioletnija ŭhodki Fr. Baševiča i da jahonych-ža troch vieršaŭ napisaŭ muzyku prof. K. Haikoŭski. Pajmienna: da vieršu „Chmarki“ napisana muzyka na 4 hałasy miešanaha choru, a vierš „Kalychanka“ apracavany jak melodeklamacyja, tak-ža z učasćciem miešanaha choru. Muzyka da trećiaha vierša jšče apracoŭvujecca.

Asabistaje. 11 h. m. u Bernardynskim kaściele adbyŭsia šlub Ludmiły Sikaranki i inž. Adama Dasiukieviča, b. redak-

BIEŁARUSKI CENTR U LIČVIE

u zali Biełaruskaj Džiaržaŭnaj Himnazii pry Dami-nianskaj vul. № 3-5 (uvachod z panadvorku) ŭ niadzie-lu 14 krasavika ładzić 7-my NIADZIELNIK, na pra-hramu jakoha zložacca:

1. referat mgr. M. PIECIUKIEVIČA na temu:

„Biełaruskaja Biełaja Kniha“

2. deklamacyja vieršaŭ FR. BAHUŠEVIČA i Paŭluka Trusa.

Uvachod na Niadzielnik volny i biaspłatny.

Pačatak a hadz. 17-aj

Biełaruskaj Centr u Ličvie

prosić

vučycialoŭ Biełarusau

dać ab sabie nastupnyja viestki:

1. Imia i prožvišč
2. Kali i dzie radziŭsia
3. Jakija prajšoŭ navuki
4. Dzie i skolki času byŭ vučycialem
5. Ci maje litoŭskaje bramidzianstva
6. Dzie i ŭ jakoj škole ciapier pracuje
7. Ci maje siamju i jakuju
8. Jakoj viery
9. Ci naležyŭ kali da biełaruskich arhanizacyjaŭ i da jakich
10. Ci choča pracavać u biełaruskaj škole
11. Što dumaje ab spravie biełaruskaj školy
12. Točny adras pastajannaha prabyvańnia

Data

Podpis

P. S. 1) Ab kožnaj ŭmienie adrasu treba zaraz-ža pavie-damlać Biełaruskaj Centr.

2) Hety apytalnik treba napisać na asobnym ar-kušy čystaj papiery i prynieści ci prysłać u Bieł. Centr: Vilnia, Zavalnaja 1-2.

tara „Krynicy“ i staršyni Biel. Stud. Sajuzu ŭ Vilni. — Mała-doj pary — ščašlivaha žyćcia!

Z Savieckaj Biełarusi

Dakład ab Fr. Bahuševiču — rodnačalniku biełaruskaj li-taratury byŭ pračytany anahdaj na navukovaj sesii Biel. Džiar-žaŭnaha Uniwersytetu ŭ Mien-sku

Adbor učasnikaŭ na deka-du biełaruskaha mastactva u Maskvie adbyŭsia anahdaj spa-siarod 250 kandydataŭ u Mien-sku.

Z chutaroŭ u kałhasnyja wioski majuć być pierasieleny sioleta vasnoj paskončanaj siaŭ-bie dziesiac z paŭlavinaj tysiać haspadaroŭ u Mahileŭščynie

Kamunikat

Biełaruskaj Hrupy P.S.P. Li-toŭskaha Čyrvonaha Kryža

Biełaruskaja Hrupa Litoŭska-ha Čyrvonaha Kryža hetym paviedamlaje, što ŭsie biełarusy, jakija jość zarejstravanyja ŭ inšych hrupach P.S.P. Lit. Čyrv. Kryža mohuć pieranieścisia ŭ Biełaruskaju hrupu da dnia 20.IV.40. U hetaj spravie treba žviartacca da kiraŭnictva Bie-laruskaj Hrupy na Zavalnuju № 1 kv. 2 ad hadz. 10 da 14 štodnia aprača šviat.

Kiraŭnictva Biełaruskaj hrupy Lit. Čyrvonaha Kryža. Vilnia, 9.IV.40.

VOKAM PA ŠVIECIE

Sto chacieli zrabić na Dunaju? Niamieckija hazety paviedamlajuć ab sensacyjnych rezultatach rumynskaj revizii na anhllickich handlovych karabloch, jakija 5 h. m. ŭplyli na vody Dunaju. Karabli hetyja, pad vidam handlovych tavaŭ viažli vialkija zapasy zbroi i inšaha vajennaha matoraju. Niemcy čvierdziać, što zbroja heta by-la praznačna Anhlilij dzieła sabotaž-naj akcyi na Dunaju, majuć na ŭvie-cie žnišćenie vodnych šlachot spalučajućych Niamieččynu z paŭdžlon-nym uschodam Eŭropy.

Anhlilija kuplaje 10 tys. samalo-taŭ u Amerycy. Majuć być jany ha-tovy najdalej za paŭhodu.

Čas vajny žmienšycca prynam-sia na hod — hetak čvierdziać anhllicki „Daily Express“ u suviasi z prad-bačanymi pastanovami sajužnickich uradaŭ. Jakija heta buduć pastanovy — hazeta nia kaža.

Gafencu u Rymie. Ministr zahr-spraŭ Rumynli Gafencu vyjechaŭ u Rym. Kržuč, što padarož heta maje suviaz z padziejami ŭ Skandynavii.

Saviety ab padziejach u Skan-dynavii. Savieckaja presa piša, što pachod niamieckaj armii u Daniju i Norvehiju jość adkazam na staraŭni sajužnikaŭ uciahuć hetyja krajny u vajnu pa svaim boku. Taja-ž presa pry hetym zaznačaе, što bałtyckim džiaržavam, jakija choćuć miru, z bo-ku sajužnikaŭ ničoha nie pahražaе.

I ŭ Amerycy spradžajecca. Pry-čynaj sprečki žjaŭlajecca konfiskata meksykanskim uradam naftavych kry-nicaŭ, jakija choće žnochodzjacca na meksykanskim abšary, to adnak byli ŭlasnaścij Zluč. Štataŭ (USA). Mek-syka zabavlažalasja spačatku za hety-ja krynicy vyplacić umoŭlenuju sumu, ale dahetul nia vyplaciła.

Žyćcio ŭ Vilni i Kraju

Novym zastupnikom načalnika Vilni miesta i pavietu naznačany p. Draugelis, dahetulašni načalnik pav. Roslenskaha.

Ziamla dla biežancaŭ Minister-stva Ziemiarnobstva i Nutr. Spraŭ sta-rajucca, kab z parcelacyi dvaroŭ at-rymali ziamlu ŭciekačy z Kłajpedy i Švianclanščyny. — Treba dumać, što buduć uziaty pad uvahu i intaresy sialanstva miascovaha.

Zapas zolata u Litoŭskim Ban-ku na 1 krasavika siol. dasiahnuŭ 53.03 milj. litu, prociŭ 53.01 mil. lit. na 1 studnia, a zapas devizaŭ (zahraničnych veksaloŭ i inš. zabavlaža-nia) 12.5 milj. lit. prociŭ 8.58 milj. Znača za hetyja 3 miesiacy zapas zolata padniaŭsia na 0.02 milj. lit. (dvacca tysiać), a zapas devizaŭ — bołš jak na 6 milj. litu.

Niebiašpieka pavodki ŭ Vilni minuła. U čašie najbołšaha pryplyvu viašnianych vodaŭ, rovieŭ ichni na Vialli ŭ Vilni dasiahnuŭ blizu 6 me-trau (norma 2.5 mtr.). Bołšaha pryplyvu nia bylo dziakujućy nočnym prymarazkam. Ad aŭtorka 9 h. m. pačynajućy vada ŭ Vialli pačala apa-dać. Da rečy zaznačyć, što pieršy lod na Vialli pajšoŭ 2 h. m., a nia 1-ha, jak ab hetym bylo ŭ svaim čašie na hetym miesca abmylkova padadziena.

7 milj. litu daŭ Ličvie zahranič-ny handal za miesiacy studzieŭ i luty. Za hety čas bylo vyviežiena tavaŭ za 37.7 milj., a pryviežiena za 30.1 milj. litu.

Praktyčnyja kursy sadoŭnict-va arhanizujecca ŭ hetkim paradku: u Padbrožii ŭ Ličunach — 12 krasa-vika, u Bujvidziškach, u Mazuryškach i Antovilu — 13 krasavika, u Niemen-čynie i ŭ Bujvidach — 15 krasavika, u Čapurniškach i Šumsku — 16 krasa-vika, u Beždanach i Mickunach 17 kra-savika, u Jašunach i Turhielach — 18 krasavika.

U Estoniju na raboty maje być pryniata sioleta 5 tys ludziej, zamiest dahetul ustanovlenaj ličby troch ty-siać.

Paradak na vulicach m. Vilni. Ad 15 h. m. vulicy m. Vilni pavinny być zamiecieny ŭžo prad 6-aj hadz. rana.

Usie firmy, kali chočać mieć svoj nazoŭ na šyldach, pavinny zare-jstravacca ŭ ministerstvie Skarbu.

150.000 čužyncaŭ u Vilni naličana na padstavie rejestracyi ŭ ka-misaryjacie da spraŭ uciekačoŭ.

Pałonnyja z Niamieččyny ŭžo varočaŭecca. Pryjechaŭ anahdaj trans-port z 84 čalaviek. Nastupny transport u 206 čalaviek maje pryjechać u Vil-niu 17 h. m.

Kamianičniki m. Vilni choćuć padniac aplatu na kvatery na 100 prac. Kvataranty baroniacca i taksama sta-rajucca abnižki na 50 prac. (na pala-vinu).

Tablički na damach u Vilni pavinny być žmieneny da kanca hetaha tydnia. Novyja tablički buduć mieć nadpisy litoŭskija.

Z Anhlilii praz SSSR u Litvu ŭ chutkim čašie maje nadyjšci novy transport tavaŭ. Adbyvajuc jany da-rohu dalokuju, bo praz Murmansk ci Adesu.

Ličviny z Švianclanščyny jak repatryjanty ŭ chutkim čašie majuć pryjechać u Litvu.

Achviary

zložanyja ŭ redakcyi „Krynicy, Na Biełaruskaj Nac. Fond:

V. Barysovič	10 lit.
J. Katovič	1 „
A. Karniuk	250 „
R. P	3 „

Na biegrab. biełarusau: Prajhrany zaklad ad N N. . 5 „